

Ing. Klaudia Kubalová
Žilinská univerzita v Žiline
Katedra bezpečnostného manažmentu

Ochrana mäkkých cieľov prostredníctvom environmentálneho dizajnu

Úvod

Objekty, resp. priestory v ktorých sa sústreďuje veľké množstvo osôb, priťahujú pozornosť páchatel'ov teroristických útokov, násilnej trestnej činnosti a iných prejavov kriminality. Udalosti posledných dní ukazujú, aká dôležitá je diskusia a povedomie o zraniteľnosti tzv. mäkkých cieľov (z angl. soft targets) a aké postupy je možné aplikovať k zvýšeniu ich ochrany.

Slovné spojenie mäkké ciele nemá oficiálne stanovenú definíciu, v dôsledku čoho dochádza k rôznym interpretáciám. V bezpečnostných kruhoch sa pod týmto pojmom označuje objekt/priestor s vysokou koncentráciou osôb, ktorý je ľahko prístupný, pričom úroveň zabezpečenia proti potenciálnemu útoku je nízka, prípadne žiadna. Príkladom môže byť dopravná infraštruktúra, školy, trhoviská a iné. Z dôvodu narastajúceho počtu incidentov zaznamenaných práve na tieto objekty, je opodstatnené venovať zvýšenú pozornosť ochrane a bezpečnosti osôb, ktoré sa v daných priestoroch nachádzajú.

Bezpečnosť objektov/priestorov je možné dosiahnuť kombináciou rôznych opatrení. V rámci daného článku sa zameriame na zaistenie bezpečnosti prostredníctvom environmentálneho dizajnu (konceptia CPTED¹). Nedostatočná úroveň informovanosti širokej verejnosti o existencii mäkkých cieľov, potrebe ich ochrany a možnosti zvýšenia úrovne ich bezpečnosti prostredníctvom koncepcie CPTED, negatívne ovplyvňuje vývoj krivky zaznamenaných incidentov.

Bezpečnosť a mäkké ciele

Nevyhnutnosť bezpečia súčasne s fyziologickými potrebami patrí medzi najsilnejšie pociťované ľudské potreby. Ľudia od samého počiatku vnímali svoju bezpečnosť v dvoch aspektoch ochrany pred nebezpečenstvom. Jednalo sa o ochranu pred nebezpečenstvom prírodnej povahy (prírodné živly, dravá zver) a ochranu pred nebezpečnými javmi spoločenskej povahy (násilie, vandalizmus). Nebezpečenstvo ako opak bezpečnosti môže spôsobovať rôzne negatívne udalosti, ktoré majú za následok stratu na životoch, ujmy na zdraví, majetku a životnom prostredí.²

V dnešnom civilizovanom svete sa objavujú stále nové a modernejšie nebezpečenstvá, resp. hrozby, ktoré presahujú miestny, regionálny, či štátny charakter a následne dochádza k ich globalizácii. Charakteristickou črtou súčasnej spoločnosti

¹ Crime prevention through environmental design (Prevenencia kriminality prostredníctvom environmentálneho dizajnu)

² BELAN, Ľubomír. *Bezpečnostný manažment – Manažérstvo bezpečnosti*. Žilina: Žilinská Univerzita v Žiline, 2015. ISBN 978-80-554-1163-7.

je strata pocitu bezpečia spojená s nárastom fenoménu násilia. Bezpečnosť je veľmi zložitý jav, ktorý presahuje hranice nielen jedného vedného odboru, ale i celých vedných disciplín.¹ Termín bezpečnosť nebol nikdy jasne definovaný, a tak existuje viacero výkladov daného termínu. Vo všeobecnosti však môžeme povedať, že je to stav, kedy aktér (jednotlivec, štát alebo iný) nepociťuje nebezpečenstvo, ani bezprostredné ohrozenie. Niektorí teoretici ho považujú za najvyššiu hodnotu v osobnom, spoločenskom a národnom živote. Bezpečnosť je v negatívnom zmysle chápaná ako neprítomnosť alebo absencia hrozby, v pozitívnom zmysle ju môžeme považovať za najvyšší cieľ, pričom ako proces by mala byť výsledkom pozitívnych opatrení vo viacerých oblastiach – politickej, ekonomickej, diplomatickej, ale najmä vojenskej.²

Bezpečnostné prostredie sa vyjadruje ako premenlivý súhrn vnútorných a vonkajších podmienok, faktorov, činností a vzťahov, ktoré určujú zmeny stavu bezpečnosti. Vnímanie a prežívanie všetkých týchto skutočností je vyjadrené v samotnom správaní spoločenských subjektov.³

Jedným z prvých, kto pojem **mäkké ciele** začal používať boli štátne orgány USA.⁴ Podľa oxfordského slovníka mäkkým cieľom je osoba alebo vec, ktorá je relatívne nechránená alebo zraniteľná, najmä pokiaľ ide o vojenské alebo teroristické útoky. Vzhľadom na absenciu medzinárodne platnej definície mäkkých cieľov existuje viacero interpretácií.

Český bezpečnostný expert inštitútu Soft Target Protection, ktorý sa zaoberá ochranou mäkkých cieľov Zdeněk Kalvach definuje mäkké ciele takto: „*Objekty, priestory alebo akcie charakterizované zhromaždením väčšieho počtu osôb, absenciou alebo nízkou úrovňou zabezpečenia proti násilným útokom a nezaradením medzi objekty kritickej infraštruktúry.*“⁵

Forest (2006) vo svojom diele definoval mäkký cieľ nasledovne: „*Mäkké ciele sú siete civilistov, kde sa zhromažďuje veľké množstvo ľudí, napríklad národné pamiatky, nemocnice, školy, športoviská, hotely, kultúrne centrá, divadlá a kiná, kaviarne a reštaurácie, miesta pre prácu, nočné kluby, nákupné centrá a dopravné siete akými sú metro, vlaky, autobusy a iné. Za mäkké ciele sú taktiež označované miesta pred samotným vstupom do tvrdého cieľa, ktorý je chránený. Napríklad priletové haly letiska.*“⁶

¹ KAČMÁR, Rastislav. 2016. *ZaBEZPEČ si vedomosti: Čo je to bezpečnosť?* [online]. Bratislava: Slovak Security Police Institute, [cit. 2022-7-7]. Available from: https://slovaksecurity.org/wp-content/uploads/2016/06/1.Bezpecnost_final.pdf

² HOFREITER, Ladislav. *Manažment ochrany objektov*. Prvé vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline/ Edis, 2015. ISBN 978-80-554-1164-4.

³ BARTEK, Alojz. 2018. *BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE A FAKTORY BEZPEČNOSTI* [online]. Dostupné na internete: https://www.sszp.eu/wp-content/uploads/2018_conference_IBP_p-75_BartekA_Bezpe%C4%8Dnostn%C3%A9_prostredie_f4e.pdf

⁴ United States of America – slovensky Spojené štáty americké

⁵ KALVACH, Zdeněk et al. 2016. *Basics of soft targets protection guidelines* [online]. Praha:Soft Target Protection Institute, z.ú, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcz.cz/cthh/soubor/basics-of-soft-target-guidelines.aspx>

⁶ FOREST, J. F. 2006. *Homeland Security: Protecting American's Targets*. Greenwood. United States of America. ISBN 0-275-98769-8.

Podľa Benetta (2007) mäkký cieľ je osoba alebo vec, ktorá je relatívne nechránená, alebo zraniteľná voči teroristickému útoku.

McEntire vo svojom diele definoval mäkké ciele ako: „Potenciálna sieť pre teroristické útoky, a to z dôvodu otvorenosti a dostupnosti pre verejnosť.“

Hesterman (2014) popisuje mäkké ciele nasledovne: „Na rozdiel od útokov na tvrdé ciele, akými sú vládne inštitúcie, vojenské základne alebo iné symbolické miesta pre teroristické skupiny, útok na mäkké ciele môže spôsobiť fatálne dôsledky na národnú psychiku a môže diskreditovať vládnu schopnosť ochrániť ľudí. Vysokú mieru ich účinku pri použití chemickej alebo biologickej zbrane zohrávajú práve turistické, nákupné a rekreačné centrá. Bezpečnosť nie je primárnym účelom týchto inštitúcií, a to z dôvodu, že tieto inštitúcie nemajú dostatok finančných zdrojov na zabezpečenie špeciálnych bezpečnostných opatrení. Takže tieto objekty sú typicky označované za bez zbraňové zóny a jediný odpor s ktorým sa v týchto objektoch môže útočník stretnúť je jeden alebo dvaja neozbrojení strážnici. Kombinácia týchto vlastností robí školy, chrámy, nemocnice a nákupné centrá jedným z ľahko dostupných potenciálnych cieľov pre teroristov alebo iných zabijakov.“¹

Na medzinárodnom fóre Global counterterrorism forum v Turecku bola interpretovaná definícia mäkkých cieľov ako miest, ktoré podporujú spoločenskú a ekonomickú prosperitu, kde sa ľudia zhromažďujú za účelom vzdelávania, nakupovania, stravovania, podnikania, zábavy, bohoslužieb alebo cestovania.

Vzhľadom na absentujúcu charakteristiku mäkkých cieľov sú niektorými autormi nesprávne spájané pojmy „crowded places“ či „places of mass gathering“. Mäkké ciele vo všeobecnosti predstavujú ľudí, objekty, udalosti (akcie) a priestory v ktorých sa koncentruje veľké množstvo osôb, pričom tieto objekty nie sú vôbec, alebo sú nedostatočne chránené voči teroristickým útokom a iným násilným trestným činnostiam. Akokoľvek by sa mohlo zdať, že mäkké ciele a crowded places vyjadrujú to isté – čiže zhromaždenia ľudí, je dôležité si uvedomiť, že s crowded places a places of mass gathering nie je spájaný bezpečnostný význam.

Mäkké ciele môžeme rozdeliť na základe rôznych aspektov. Kubíková (2017b) popísala z časového hľadiska 3 kategórie mäkkých cieľov:

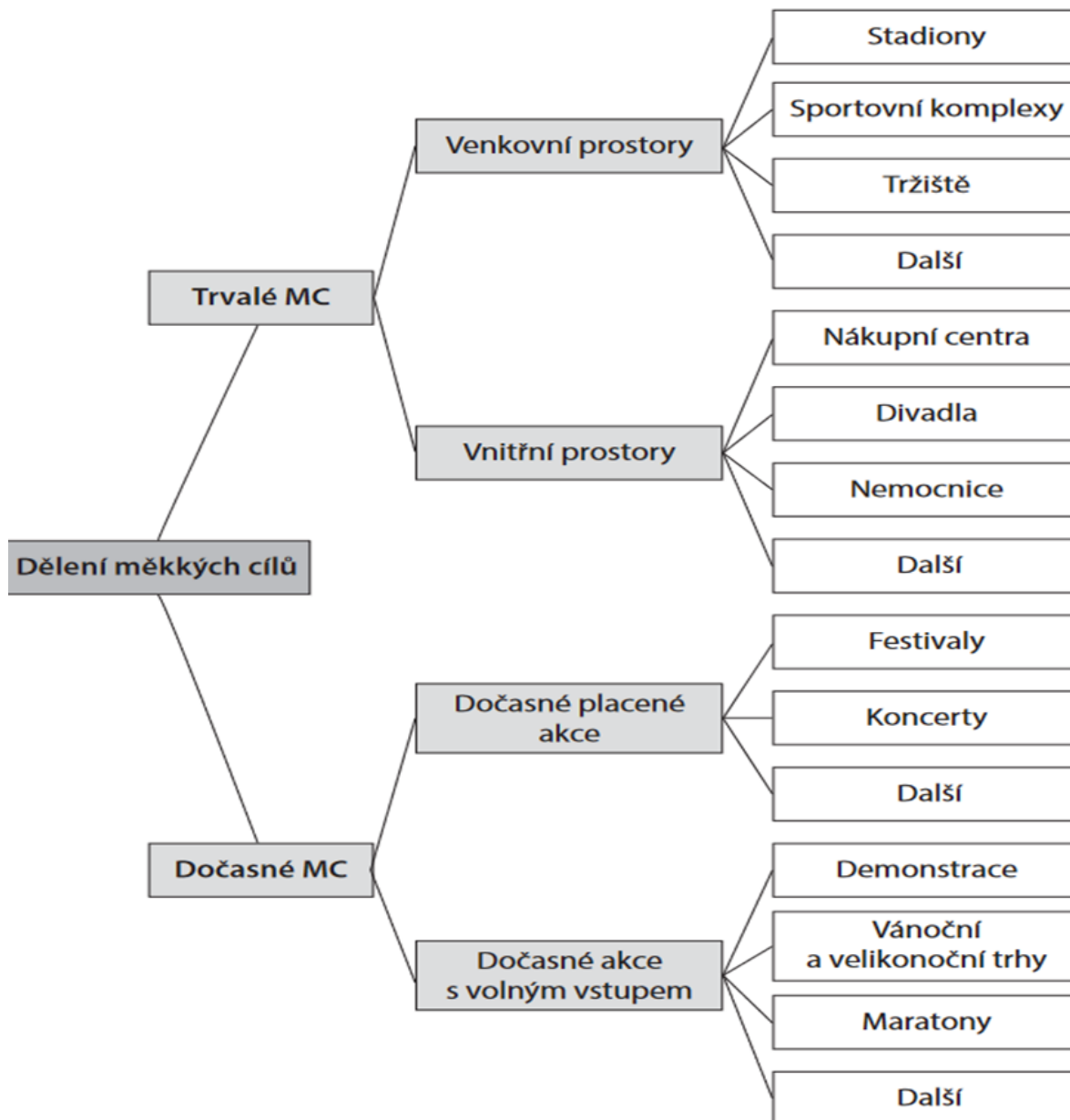
- **Stále:** Pozostávajúce z objektov, do ktorých nie je vstup pre verejnosť obmedzený. Patria tu autobusové, vlakové stanice, nemocnice, letiská.
- **Dočasné:** Objekty spadajúce do tejto kategórie majú zavedenú určitú otváraciu dobu, sú prístupné verejnosti v obmedzený časový rozsah. Patria tu nákupné strediská, školy, divadlá, reštaurácie.
- **Príležitostné:** Do týchto objektov prichádzajú ľudia príležitostne. Nie je tu zavedený čas prístupu verejnosti. Patria tu trhoviská, kostoly, námestia.²

¹ HESTERMAN, Jennifer. 2015. *Soft Target Hardening: Protecting People from Attack*. USA. ISBN 978-1-4822-4421-2.

² KUBÍKOVÁ, Zuzana. 2017(b). *Identifikácia a hodnotenie mäkkých cieľov v lokálnom prostredí* [online]. Žilina, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/330738412>

Podľa Apeltauera je ideálnym kritériom stálosť, v zmysle ktorej ich následne rozdeľuje na trvalé a dočasné.¹ Podrobnejšie rozdelenie trvalých a stálych mäkkých cieľov je znázornené na nasledujúcom obrázku.

Obrázok 1 Rozdelenie mäkkých cieľov



Zdroj: Apeltauer 2019²

Prehľad mäkkých cieľov vychádzajúc z dokumentov základy ochrany mäkkých cieľov - metodika a koncepcia ochrany mäkkých cieľov môžeme vidieť v nasledujúcej tabuľke.

¹ APELTAUER, Tomáš et al. *Ochrana měkkých cílů*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-427-5.

² Tamtiež.

Tabuľka 1 Prehľad mäkkých cieľov na základe vybraných metodík

Základy ochrany mäkkých cieľov metodika (2016)	Koncepcia ochrany mäkkých cieľov 2017 - 2020
školské zariadenia, internáty, menzy, knižnice	školské zariadenia, internáty, menzy, knižnice
cirkevné pamiatky a miesta určené na uctievanie	náboženské pamiatky a miesta určené na uctievanie
nákupné centrá, trhovisko a obchodné komplexy	nákupné centrá, trhovisko a obchodné komplexy
kiná, divadlá, koncertné sály, zábavné centrá	kiná, divadlá, koncertné sály, zábavné centrá
zhromaždenie, sprievody, demonštrácie	politické zhromaždenie, sprievody, demonštrácie
bary, kluby, diskotéky, reštaurácie a hotely	bary, kluby, diskotéky, reštaurácie a hotely
parky a námestia, turistické pamiatky a zaujímavosti, múzeá, galérie	parky a námestia, turistické pamiatky a zaujímavosti, múzeá, galérie
športové haly a štadióny	športové haly a štadióny
významné dopravné uzly, vlakové a autobusové stanice, letiskové terminály	významné dopravné uzly, vlakové a autobusové stanice, letiskové terminály
nemocnice, polikliniky a ďalšie zdravotnícke zariadenia	nemocnice
verejné zhromaždenia, sprievody, púte	N/A
kultúrne, športové, náboženské a ďalšie akcie	kultúrne, športové, náboženské a ďalšie akcie

Zdroj: Autor

Potenciálne terče teroristov a násilnej trestnej činnosti

Hlavným cieľom teroristov pri útokoch na mäkké ciele môže byť okamžitý celosvetový mediálny dosah, šírenie strachu medzi obyvateľmi, diskreditácia schopnosti vlády ochrániť svojich občanov a spôsobenie fatálnych dôsledkov na národnú psychiku.

Pri útokoch na mäkké ciele sa dá hovoriť o dvoch druhoch útokov:

- **Teroristické útoky**

- **Osamelí vlci:** Toto slovné spojenie pochádza z anglického výrazu „lone wolf“ pričom ide o teroristického útočníka, ktorý nie je priamo prepojený na nejakú teroristickú skupinu. Osamelí vlci častokrát môžu svoje konanie verejne pripisovať k niektorej z teroristických skupín, ale nemajú svojho vodcu. Zvyčajne konajú na základe nejakého afektu ako napr. osobná pomsta. Útoky osamelých vlkov sú ťažko predvídateľné pre bezpečnostné zložky, keďže vo väčšine prípadov konajú samostatne.

- **Teroristické skupiny:** Rozdiel medzi útokom osamelého vlka a útokom teroristickej skupiny je hlavne v motivácií. Pričom pri teroristických skupinách ide často o politickú, alebo náboženskú motiváciu.

- **Násilná trestná činnosť**

Do kategórie násilnej trestnej činnosti patria útoky jednotlivcov a organizovaný zločin.

Veľmi častým druhom útoku pri násilnej trestnej činnosti je masová strelba, z anglického výrazu „*mass shooting*“. Dochádza pri nej k veľkému počtu zranených aj usmrtených. Najväčší počet záznamov tohto typu útokov je práve na mäkké ciele, a to z prostredia škôl a školských zariadení a náboženských objektov ako kostoly, mešity, synagógy.¹

Na uskutočnenie teroristického útoku, môžu potenciálni páchatelia zvoliť rôznu formu realizácie. Najvýznamnejšie formy útokov na základe analýz početnosti ich výskytu z minulosti patria:

- **Útoky s použitím výbušnín.**
- **Útoky s použitím zápalných zbraní.**
- **Útoky s použitím strelných zbraní.**

Práve použitie výbušnín je najčastejším typom teroristických útokov. V roku 2017 sa v Manchestri vo Veľkej Británii uskutočnil teroristický útok s použitím nástražného výbušného systému na báze výbušniny TATP², ktorý mal za následok 23 usmrtených a 250 zranených osôb. Do popredia sa vďaka svojej dostupnosti dostávajú tzv. DAP výbušniny fungujúce na báze dusičnanu amónneho s prímiesami peroxidu vodíka alebo chlorečnanu draselného.

Pri výbere mäkkého cieľa teroristickým útočníkom, je dôležitým parametrom čo najmenšia ochrana, a čo najvyšší počet osôb nachádzajúcich sa v určitom priestore. Ku kritériám, na ktoré potenciálni páchatelia pri výbere cieľa dbajú patrí najmä ľahký a nekontrolovaný prístup, mediálna pozornosť, významnosť daného cieľa, či vysoká symbolická hodnota. Dôležitým parametrom pri výbere cieľa zohráva aj načasovanie. Najväčšia mediálna pozornosť sa očakáva pri útokoch realizovaných počas štátnych, či cirkevných sviatkov, kedy útočníci počítajú s najväčšími stratami na životoch vzhľadom na vysokú koncentráciu osôb na daných miestach v danom čase.

Pre vypracovanie prehľadu útokov na mäkké ciele bola využitá globálna databáza teroristických útokov Global Terrorism Database (GTD). Je to najkomplexnejšia databáza teroristických útokov na svete. Nachádzajú sa tu informácie o viac ako 200 000 teroristických útokov uskutočnených po celom svete od roku 1970 až po súčasnosť. Pre každý jeden útok sú k dispozícii rôzne informácie ako napr. dátum a miesto incidentu, typ použitej zbrane, typ útoku, typ cieľa, počet obetí, počet zranených a iné. GTD je financovaná vládou Spojených Štátov Amerických a spolkovej republiky Nemecka. Národné konzorcium pre štúdium terorizmu a reakcií

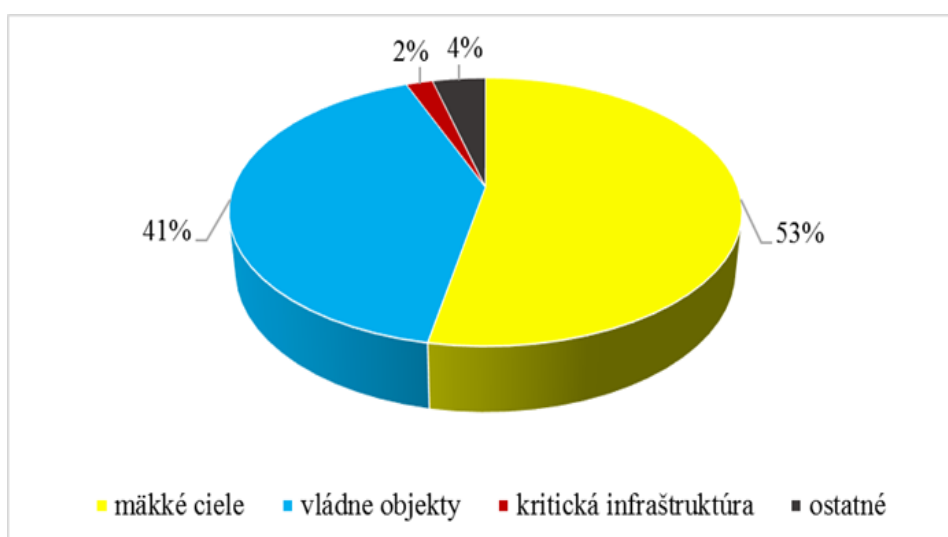
¹ KUBÍKOVÁ, Zuzana, 2017(b). Identifikácia a hodnotenie mäkkých cieľov v lokálnom prostredí [online]. Žilina, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/330738412>

² TATP - Triacetontriperoxid - C₉H₁₈O₆

na terorizmus poskytuje tieto informácie za účelom pochopenia teroristického násillia, jeho lepšieho poznania a následného porazenia. Databázu prevádzkuje špecializovaný tím vedeckých výskumníkov a technického personálu. GTD definuje teroristický útok ako „*Hroziace alebo skutočné použitie nezákonnej sily a násillia neštátnym aktérom na dosiahnutie politického, ekonomického, náboženského alebo sociálneho cieľa prostredníctvom strachu, nátlaku alebo zastrešovania.*“

Podľa výskumu českého bezpečnostného experta Kalvacha bolo v rokoch 1998 až 2014 vykonaných 5297 teroristických útokov. GTD definuje teroristický útok ako „*Hroziace alebo skutočné použitie nezákonnej sily a násillia neštátnym aktérom na dosiahnutie politického, ekonomického, náboženského alebo sociálneho cieľa prostredníctvom strachu, nátlaku alebo zastrešovania.*“ Nasledujúci obrázok zobrazuje percentuálne rozdelenie cieľov týchto útokov.¹

Obrázok 2 Prehľad teroristických útokov



Zdroj: Hrubo 2022

Z predchádzajúceho obrázku vyplýva, že najviac útokov bolo uskutočnených práve na mäkké ciele, a to až 53 %, čo tvorí viac ako polovicu celkových útokov. 41 % predstavujú útoky na tvrdé ciele, resp. zabezpečené, vládne objekty. Zvyšné ciele útokov sú zamerané na kritickú infraštruktúru a ostatné objekty. Na základe obrázku 1 je opodstatnené sa venovať problematike ochrany mäkkých cieľov, ktorú je možné zabezpečiť prostredníctvom aplikácie **konceptie CPTED**.²

Analýza koncepcie CPTED a jej význam z hľadiska bezpečnosti

Koncepcia CPTED (Crime prevention through environmental design), v Európe známy ako DOC³ je založený na myšlienke, že správny dizajn a efektívne využitie

¹ KALVACH, Zdeněk et al. 2016. Basics of soft targets protection guidelines [online]. Praha:Soft Target Protection Institute, z.ú, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/soubor/basics-of-soft-target-guidelines.aspx>

² Crime prevention through environmental design (Prevenia kriminality prostredníctvom environmentálneho dizajnu)

³ Designing out crime (Navrhovanie s vylúčením kriminality)

priestorov vytvorených človekom, môže znížiť počet trestných činov, zvýšiť pocit bezpečia u občanov a zlepšiť kvalitu života ľudí.¹

Za zakladateľov koncepcie CPTED sa považujú: Jane Jacobs, Ray Jeffery a Oscar Newman. Významným dielom v histórii koncepcie CPTED bola kniha od Jane Jacobs s názvom „The Death and Life of Great American Cities“ vydaná v roku 1961. V diele od Jacobsovej bola pravdepodobne prvýkrát vyslovená myšlienka o vytváraní vzájomnej interakcii ľudí a priestoru ako východiska pre prevenciu kriminality.²

Fay (2007) tvrdí, že metóda CPTED je kriminalisticko-environmentálnou teóriou, ktorá je založená na myšlienke: „vhodným dizajnom a aplikáciou zastavaného a okolitého prostredia môžeme zlepšiť kvalitu života, ako aj znížiť strach z kriminality“. Odborníci z oblasti bezpečnosti a prevencie kriminality by mali mať podľa Faya široké znalosti o koncepcii a jej aplikácii. Vďaka tomu by mohli efektívnejšie spolupracovať s úradníkmi ohľadom prevencie, architektmi a všetkými zúčastnenými pri dizajnovaní nových budov alebo ich renovovaní.³

Koncepcia CPTED obsahuje postupy ako doceliť bezpečnejšie prostredie a redukovat' kriminalitu. Významný vplyv pri uplatňovaní tejto koncepcie majú urbanisti, architekti, polícia, sociológovia, samotní užívatelia a iní. Pri aplikácii tejto metódy sa vyžaduje angažovanie a spolupráca všetkých zúčastnených investorov, a to od procesu návrhu, realizácie po samotnú prevádzku daného priestoru. Metóda CPTED identifikuje podmienky prostredia (fyzické, sociálne), ktoré umožňujú páchanie trestných činov.⁴ Následná modifikácia týchto podmienok má za cieľ redukovat' kriminálnu činnosť. Koncepciu CPTED považujeme za metódu s multidisciplinárnym prístupom, ktorý využíva poznatky z kriminológie, environmentálnej psychológie a územného plánovania.⁵

Metóda CPTED vychádza z nasledujúcich predpokladov:

- každý vytvorený priestor má svoj účel,
- v každom účelne vytvorenom priestore sa vyžaduje určité správanie,
- takto vytvorený priestor má umožňovať kontrolu požadovaného správania sa.

Fyzickým vytvorením takéhoto modelu prostredia je možné vytvorit' priestor, ktorý sa do istej miery dokáže brániť sám.⁶

¹ MADLIAK, Jozef a kol. *Prevencia kriminality*. Košice: VŠBM v KE, 2009. ISBN 978-80-89282-36-4.

² BENKOVIČOVÁ, Lucia. 2013. Tvorba bezpečného prostredia – možnosti prevencie a znižovania kriminality architektonickými prostriedkami [online]. Available from: http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2013_2_098_100_benkovicova.pdf

³ FAY, John. 2007. *Encyclopedia of Security Management. Second edition*. ISBN 978-0-12-370860-1.

⁴ KRÁLOVÁ, Klaudia. 2021. *Ovplyvňovanie prostredia prostredníctvom metódy CPTED* [online]. Elektronický portál trilobit.fai.utb.cz [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://trilobit.fai.utb.cz/Data/Articles/PDF/88c23d09-3824-4171b549-f287e2e11474.pdf>

⁵ FENELLY, Lawrence J. 2018. *CPTED and traditional security countermeasures*. CRC press. ISBN 978-1-138-48974-5.

⁶ HOFREITER, Ladislav. 2018. *Medzinárodný workshop SECULIN 2018*. Zlín: Fakulta aplikovanej informatiky UTB, Kopánky, 10. – 11. október 2018.

Koncepcia CPTED je založená na viacerých princípoch, pričom neexistuje všeobecne platný postup ich implementovania. Medzi základné princípy vo všeobecnosti môžeme zaradiť:

- princíp prirodzeného dohľadu a kontroly prostredia,
- princíp prirodzeného riadenia prístupu,
- princíp viditeľného vymedzenia teritória,
- princíp udržovania priestoru.

Vzhľadom na absenciu komplexnej definície princíпов koncepcie CPTED a rozdielnosti myslenia jednotlivých autorov existujú rôzne interpretácie, ktoré boli spracované autorom článku v nasledujúcej tabuľke.¹

Tabuľka 2 Princípy koncepcie CPTED z pohľadu viacerých autorov

Aktivita	Autor					
	Hofreiter	Benkovičová	Hoon	FEMA ²	Fay	Crowe
<i>prirodzený dohľad</i>	✓		✓	✓	✓	✓
<i>prirodzené riadenie prístupu</i>	✓				✓	
<i>viditeľné vymedzenie teritória</i>	✓					
<i>udržovanie priestoru</i>	✓	✓	✓			
<i>teritoriálna výstuž</i>		✓	✓	✓	✓	✓
<i>prirodzená kontrola</i>						✓
<i>prirodzená kontrola prístupu</i>		✓	✓	✓		
<i>stály dohľad</i>		✓				
<i>podpora aktivít</i>		✓				
<i>sťaženie cieľa</i>		✓				

Zdroj: Autor

Použitie koncepcie CPTED je vhodné za účelom prevencie kriminality v obývaných oblastiach, parkoch, na verejných priestranstvách a pod. Jej opodstatnenie použitia je aj v súvislosti s ochranou mäkkých cieľov.³ Shariati sa

¹ KRÁLOVÁ, Klaudia. 2021. Oplyvňovanie prostredia prostredníctvom metódy CPTED In: *Trilobit*. Roč. 2021, č. 1, s. 1-6. ISSN 1804-1795.

² Federal Emergency Management Agency.

³ Pojem mäkké ciele je v slovenskom jazyku odvodený z anglického slovného spojenia „Soft Target“. Vo všeobecnosti sa pod pojmom mäkké ciele chápu priestory, prípadne objekty, ktorých úroveň zabezpečenia je minimálna, prípadne žiadna, a v ktorých sa koncertuje väčšie

venoval práve aplikovaniu spomínaných princípov na ochranu mäkkých cieľov, konkrétne na univerzite Colorado College, ktorá sa nachádza v mestskom prostredí a navštevuje ju 2118 študentov. V rámci jednotlivých princípov koncepcie CPTED, tu boli aplikované konkrétne opatrenia na zníženie kriminality a zvýšenie ochrany osôb a majetku:

- **Prirodzený dohľad:** Primeraná viditeľnosť, osvetlené chodníky, pravidelná kontrola a oprava svietidiel, starostlivosť sa o vegetáciu, orezávanie kríkov, živých plotov, odstránenie skrytých miest bez osvetlenia, dobrá schopnosť pozorovania priestoru vďaka veľkým oknám na knižnici, výhľad umožňujúci kontrolu diania v areáli.
- **Riadenie prístupu:** Vstup cez hlavný chod s recepciou, elektronické kľúčové karty pre legitímnych používateľov priestorov univerzity a jej súčastí, budovy, ktoré sú vybavené čítačkami kariet sa automaticky odomykajú a zamykajú podľa určeného časového harmonogramu, podstatou je obmedziť vstup pre nepovolené osoby.
- **Udržovanie priestoru:** Pravidelné prehliadky areálu pre kontrolu rozbitých predmetov, odpadkov, grafitov a ich následné odstraňovanie.
- **Viditeľné vymedzenie teritória:** Tvoria vyznačenia hraníc inštitúcie, hneď po vstupe do areálu sú značky s upozornením, že sa nachádzate na pozemku univerzity, fyzické bariéry, ploty, živé ploty, značenia a úpravy terénu.
- **Podpora aktivity:** V areáli sú umiestnené lavičky,¹ piknikové stoly, ihriská, konajú sa tu pravidelné podujatia pre rodiny, deti a študentov.²

V diele „21st Century Security and CPTED“, ktoré publikoval Atlas (2013) chápe podporu aktivity ako: „zahŕňa vhodné využívanie funkčných priestorov, ako sú rekreačné a spoločné priestory. Podpora aktivít v týchto oblastiach prispieva k zaplneniu priestoru legitímnymi používateľmi, čo odláka potenciálnych páchatel'ov trestnej činnosti“. Platí to aj naopak, ak sa nejaký priestor, napr. park zaplní skupinou deviantov, alebo bezdomovcov, odrádza to prítomnosť legitímnych užívateľov tohto parku ako napr. rodiny s deťmi, mládež a pod.

Podľa výskumu tieto navrhnuté a aplikované opatrenia s dôrazom na koncepciu CPTED preukázateľne pomáhajú v boji proti vzniku teroristických útokov, jednotlivých typov kriminality alebo inému nežiadúcemu správaniu na pôde univerzít.

Shariatiho výskum poukazuje na vhodnosť použitia koncepcie CPTED, za účelom ochrany mäkkých cieľov. Návrhom a aplikovaním vhodných opatrení pozostávajúcich z princípov koncepcie CPTED, ako sú prirodzený dohľad, riadenie prístupu, údržba, viditeľné vymedzenie teritória a podpora aktivity sa dá efektívne eliminovať ohrozenie a predísť vzniku teroristických útokov alebo inej trestnej činnosti

množstvo osôb. Takéto priestory / objekty sú relatívne zraniteľné, v dôsledku čoho sa stávajú ideálnym terčom teroristických útokov, ako aj inej trestnej činnosti.

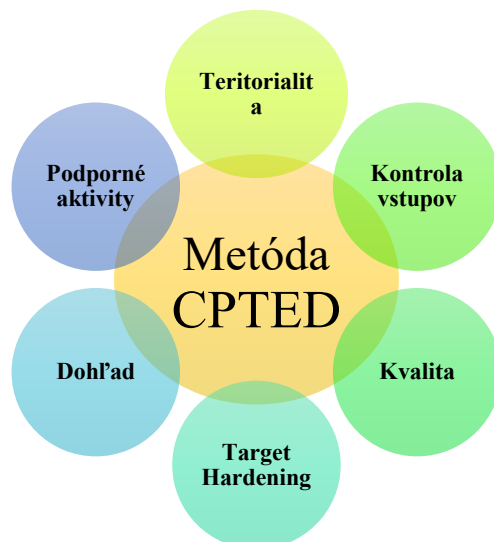
¹ Odporúčajú sa predelené opierkou na ruky, aby sa zabránilo ich nesprávnemu využívaniu (prespávanie bezdomovcov a pod.)

² McENTIRE, David A. 2018. *Homeland security. Druhé vydanie*. Medford: John Wiley & Sons. ISBN 978-1119430650.

v priestoroch, ktoré spadajú do kategórie mäkkých cieľov, ale i všeobecne na akýkoľvek objekt, resp. priestor.¹

Ďalšie komponenty metódy CPTED sú zobrazené na nasledujúcom obrázku.

Obrázok 3 Elementy koncepcie CPTED



Zdroj: Hrubo 2022

V období 2014 a 2016 sa vo West Yorkshire v Anglicku uskutočnil výskum, súčasťou ktorého bolo 22 uväznených zlodějov z troch väzníc. Títo väzni boli požiadaní, aby opísali svoju reakciu na 16-tich obrázkoch obytných domov. Výsledky tohto prieskumu potvrdzujú, že dizajn rezidenčného bývania ovplyvňuje rozhodovanie o vlámaní.²

Názory páchatel'ov trestných činov na princíp CPTED, akým je prirodzený dohľad:

- páchatelia sa pravidelne odvolávali na riziká veľkých okien v prednej časti nehnuteľnosti, ktoré umožňujú obyvateľom vidieť, ako vchádzajú na ulicu a hodnotia nehnuteľnosť: „Predné okná sú tiež pekné a veľké, takže by ma bolo vidieť ľahšie, keby som bol vnútri,“
- páchatel'ov odradila sídlisková zástavba, kde okolité nehnuteľnosti smerovali do ulice, čo umožnilo susedom sledovať ich vchádzanie a vystupovanie z výstavby a pozemku: „Držal by som sa ďalej. Nechcel by s tým mať nič spoločné. Mohli by pozerat' z okien.“
- páchatel'ov odrádzali aj nízke alebo otvorené hranice pozemku – tie, ktoré umožňovali susedom a okoloidúcim vidieť na nich, keď vchádzali/vychádzali z pozemku: „Otvorené ploty by ma odradili“ a „Cítil by som sa viac vystavený, ak by boli steny a ploty nižšie.“

¹ SHARIATI, Auzeen. 2021. Crime prevention through environmental design (CPTED) and its potential for campus safety: a qualitative study [online]. Fairfax, [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41284-021-00322-1>

² ARMITAGE, Rachel. 2018. Burglars' take on crime prevention through environmental design (CPTED): Reconsidering the relevance from an offender perspective. [online]. Elektronický portál link.springer.com [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41284-017-0101-6>

- medzi prvky dizajnu bývania, špecifické pre koncepciu dohľadu, ktoré by páchatel'a neodradili, patrili aj vysoké/pevné hranice majetku. V súvislosti s vysokými plotmi/živými plotmi páchatelia vyjadrili názor, že tieto im umožňujú vykonávať vlámanie bez rizika, že ich spozorujú susedia alebo okoloidúci: „Mám rád pevné ploty, ako sú tieto, pretože vás nikto nevidí. Keď sa dostanete cez tieto ploty, ste v bezpečí – v zóne pohodlia.“¹

Jednou z najlepšie zdokumentovaných prípadových štúdií konceptu CPTED je Newmanova štúdia projektu Five Oaks Project v Oháju, ktorá uvádzala všeobecné **26-percentné zníženie** zdokumentovanej **kriminality**, po implementácii série intervencií koncepcie CPTED. Presnejšie povedané, prípadová štúdia v Kalifornii sa zamerala na potenciál znižovania kriminality, prostredníctvom radu opatrení CPTED metódy. Patrí k nim menej únikových ciest, lepšie osvetlenie, lepšie značenie, posilnenie cieľa, riadenie prístupu, CCTV kamery a nočné bezpečnostné hliadky. Vlámnia, vandalizmus a graffiti sa údajne znížili o polovicu, respektíve z každého víkendu na dvakrát do mesiaca. Okrem toho sa zvýšila obsadenosť priemyselného parku zo 75 % na 98 %.²

Casteel a Peek-Asa (2000) preskúmali 28 štúdií koncepcie CPTED o lúpežiach a zaznamenali 30 % zníženie výskytu lúpeží vo všetkých 16 viaczložkových štúdiách CPTED metódy a 12 jednozložkových štúdií okrem jednej o 84 %. Dospeli k záveru, že ich preskúmanie ukázalo, že koncepcia CPTED je efektívna a prispôsobivá metóda na zníženie výskytu lúpeží.³

Záver

V poslednom období sa bezpečnostná situácia vo svete výrazne zhoršila, čo dokazuje rastúci počet útokov na objekty s nízkou úrovňou zabezpečenia a vysokou koncentráciou ľudí, tzv. mäkkých cieľov. Takéto útoky sú takmer vždy sprevádzané veľkým počtom obetí. Zhoršenie bezpečnostnej situácie tiež znamená zvýšenú potrebu chrániť mäkké ciele, pri ktorých v súčasnosti čelíme niekoľkým problémom. Jedným z nich je nedostatočná informovanosť o samotných mäkkých cieľoch, ako aj o možnostiach prevencie.

Prevencia kriminality prostredníctvom environmentálneho dizajnu je teória kriminality, ktorá sa orientuje na taktický dizajn a efektívne využívanie vybudovaného prostredia. Implementáciou prvkov spomínanej koncepcie dokážeme do istej miery redukovat' kriminalitu ako aj obavy s ňou súvisiace. Koncepcia CPTED by však nemala fungovať samostatne, ako jediný nástroj prevencie, ale mala by fungovať v interakcii s inými sociálnymi, environmentálnymi, komunitnými prípadne inými stratégiami.

¹ ARMITAGE, Rachel. 2018. Burglars' take on crime prevention through environmental design (CPTED): Reconsidering the relevance from an offender perspective. [online]. Elektronický portál link.springer.com [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41284-017-0101-6>

² COZENS, P., T. LOVE, 2015. A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) [online]. Dostupné na internete: <https://sci-hub.se/10.1177/0885412215595440>

³ CASTEEL, C., C. PEEK-ASA, 2000. Effectiveness of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) in Reducing Robberies [online]. Dostupné na internete: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10793286/>

Literatúra

- ARMITAGE, Rachel. 2018. *Burglars' take on crime prevention through environmental design (CPTED): Reconsidering the relevance from an offender perspective*. [online]. Elektronický portál link.springer.com [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41284-017-0101-6>
- BARTEK, Alojz. 2018. *Bezpečnostné prostredie a faktory bezpečnosti* [online]. Elektronický portál sszp.eu [cit.2022-06-06]. Dostupné z: https://www.sszp.eu/wp-content/uploads/2018_conference_IBP__p75__BartekA_Bezpe%C4%8Dnostn%C3%A9_prostredie_f4e.pdf
- BELAN, Ľubomír. 2015. *Bezpečnostný manažment, Manažérstvo bezpečnosti* [online]. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline [cit.2022-04-03]. Dostupné z: https://fbi.uniza.sk/uploads/Dokumenty/katedry/kbm/publikacie/BM_1.pdf
- BENKOVIČOVÁ, Lucia. 2013. *Tvorba bezpečného prostredia – možnosti prevencie a znižovania kriminality 2013* [online]. Elektronický portál publikacie.uve.sav.sk [cit.2022-04-20].Dostupné z: http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2013_2_098_100_benkovicova.pdf
- FAY, James J., 2007. *Encyclopedia of security management*. Second edition. Elsevies. ISBN 978-0-12-370860-1.
- FENELLY, L. J., 2017. Parking lots and garages. In: L. J. Fenelly and M. A. Perry (eds.). *Physical security: 150 Thing you should know*. Cambridge, MA: Elsevies.
- HOFREITER, Ladislav. 2014. 19. Medzinárodná vedecká konferencia Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí, Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU, Žilina, 21. – 22. máj 2014.
- HOFREITER, Ladislav. *Manažment ochrany objektov*. Žilina: EDIS-Vydavateľstvo Žilinskej univerzity, 2015, s. 230. ISBN 978-80-554-1164-4.
- HOFREITER, Ladislav. 2018. Medzinárodný workshop SECULIN 2018, Zlín: Fakulta aplikovanej informatiky UTB, Kopánky, 10. – 11. október 2018.
- KRÁLOVÁ, Klaudia. 2020. *Redukcia kriminality páchanej na mäkkých cieľoch prostredníctvom koncepcie CPTED* [online]. Elektronický portál trilobit.fai.utb.cz [cit.2022-03-25].Dostupné z: <http://trilobit.fai.utb.cz/Data/Articles/PDF/71446508-0420-4946-84a7-21057ffc2225.pdf>
- KRÁLOVÁ, Klaudia. 2021. *Ovplyvňovanie prostredia prostredníctvom metódy CPTED* [online]. Elektronický portál trilobit.fai.utb.cz [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <http://trilobit.fai.utb.cz/Data/Articles/PDF/88c23d09-3824-4171b549f287e2e11474.pdf>
- MADLIAK, Jozef. 2010. Teze disertace k získání vědeckého titulu „doktor věd“ ve skupině věd právně vedy [online]. Dostupné na internete: https://www.avcr.cz/export/sites/avcr.cz/cs/proverejnost/.content/soubory/dscteze/Madliak_J_teze.pdf
- MCKAY, T., 2022. BEHAVIOURAL BASED DESIGN [online]. Dostupné na internete: <https://www.phps.on.ca/photos/custom/blogFiles/pdfs/behaviouralbaseddesign4CPTE D.pdf>
- MOLAEI, P., P. HASHEMPOUR, 2020. Evaluation of CPTED principles in the housing architecture of rural areas in the North of Iran (Case studies: Sedaposhte and Ormamalal) [online]. Dostupné na internete: <https://sci-hub.se/10.1016/j.ijlclj.2020.100405>
- ŠIMÁK, Ladislav a kol. 2012. *Ochrana kritickej infraštruktúry v sektore dopravy*. Prvé vydanie. Žilina: EDIS – Vydavateľstvo Žilinskej univerzity. 180 s. ISBN 978-80554-0459-2.
- Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

RESUMÉ

V článku sme sa venovali ochrane mäkkých cieľov s použitím metódy CPTED, ktorá sa v zahraničí preukázala ako účinná stratégia prevencie kriminality.

Na začiatku 70. rokov 20. storočia v Anglicku niekoľko štúdií iniciovaných UK, Home Office, preukázalo, že architektonický dizajn je možné účinne využiť pri ovplyvňovaní miery kriminality. Tieto štúdie dokázali, že vhodná kombinácia bezpečnostného hardvéru, dizajnu a psychológie môže vytvoriť také fyzické prostredie, ktoré by svojou podstatou odrádzalo od kriminality.

Prevencia kriminality prostredníctvom environmentálneho dizajnu predstavuje komplexný prístup k redukcii kriminality, ktorý vychádza z náuky o environmentálnej kriminalistike, mestského dizajnu a architektúry, taktiež požaduje angažovanosť rôznych zložiek (polícia, developeri a iné).

Dôležitosť a aktuálnosť tejto problematiky dokazujú štatistiky ukazujúce na vysoké počty napadnutí mäkkých cieľov na území Európy. Každoročne sa stávajú obeťami uskutočnených útokov stovky nevinných ľudí. Z tohto dôvodu, je za účelom eliminovania nežiadúcich incidentov potrebná zvýšená pozornosť ochrane mäkkých cieľov. Práve objekty patriace do tejto kategórie, často disponujú veľmi slabou ochranou voči vzniku teroristických útokov, násilnej trestnej činnosti, ale aj iných prejavov kriminality.

Kľúčové slová: bezpečnosť, mäkké ciele, kriminalita, prevencia kriminality, koncepcia CPTED.

SUMMARY

KUBALOVÁ, Klauďia: PROTECTING SOFT TARGETS THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN

In the article, we focused on the protection of soft targets using the CPTED method, which has proven to be an effective crime prevention strategy abroad.

In the early 1970s in England, several studies initiated by the UK Home Office demonstrated that architectural design can be used effectively in influencing crime rates. These studies have proven that the right combination of security hardware, design and psychology can create a physical environment that inherently deters crime.

Crime prevention through environmental design represents a complex approach to crime reduction, which is based on the science of environmental criminology, urban design and architecture, and also requires the involvement of various components (police, developers and others).

The importance and topicality of this issue is proven by statistics showing high numbers of attacks on soft targets in Europe. Every year, hundreds of innocent people become victims of attacks. For this reason, in order to eliminate unwanted incidents, increased attention to the protection of soft targets is necessary. Objects belonging to this category often have very weak protection against the occurrence of terrorist attacks, violent criminal activity, but also other manifestations of criminality.

Keywords: security, soft targets, crime, crime prevention, CPTED concept.